

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Ringø	Hillerslev

Navn:	Navnetype:
Nybølle	-bølle

Bemærkninger:

Nybølle er nævnt første gang 1419 i formen "Nybøle". Forleddet er til-lægsordet 2ny". Efterleddet er "-bølle", som er afledt af navneordet "bol", helgård, hvorved ordet oprindeligt har været et fællesord.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, der modsat de middelalderlige udflytterbebyggelser ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

På galgebakken herredets rettested.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Ringe	Hillerslev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby. (!)

Byens gårde ligger uregelmæssigt spredt langs den øst-vestgående bygade. To af gårdene ligger langs den vejder går mod nord i den vestlige byende. I den østlige bydel ligger gårdene ret tæt. Husene ligger samlet i to grupper i hver sin byende. Nybøllegård ligger isoleret uden for fællesskabet syd for bygaden.

b. Placering i forhold til by-marken

- centralby agerorientering skovorientering åorientering
 randby engorientering kystorientering

c. Udskiftning

år: 1795 figur: Blokudskiftning. Uregelmæssige blokke både i figur og struktur.

d. Udflytning 8 gårde

ved udskiftningen 2 gårde

efter udskiftningen 6 gårde

1 gård flyttet syd for byen ved udskiftningen. 7 gårde nord og øst for byen.

ØKONOMI Bymarken opdelt i 2 systemer, der hver bestod i 3-vangsbrug

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

Vangelag indbyrdes + med Espe Vantinge og Sallinge
 vangeantal: 3 + 1 sås årligt

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Centralfyn. K. Ekstramarginal smeltevandsdal og åse mod syd og øst. Terrænskrænter og gruslængdebakker.

jordbund: Moræneler med mindre forekomster af ferskvandstørv, -ler og -dynd.

naturlig afgrænsning: til alle sider undtagen mod sydøst (Espe)

overvejende

overvejende ager med større indhold af eng og skov

blandingsøkonomi med Engområder nord for byen samt langs ejerlavsgården mod vest og syd. Skov i området vest for byen og i den nordlige bymark.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Ringe	Sogn: Hillerlsev
----------	---------------------	-------------------	---------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

 velbevaret opløst delvis bevaret opløst og nybebygget

5 ud af 13-14 gårde tilbage i landsbyen - resten udflyttet. Kun få af gårdtomterne er bebyggede, ligesom der også i begrænset omfang er sket bebyggelse inde i selve byen, der stadig har karakter af en meget spredt bebyggelse, hvor hovedparten nu er huse. Nybøllegård ligger stadig isoleret syd for byen. Rester af den gamle toftestruktur bevaret. Vejsystemet er i vid udstrækning intakt.

b. Skelsystem

 vangesystemets hegn udskiftningshegnene intet af betydning

En stor del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

 større engareal større skovareal uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald større overdrevarsareal størsteparten opdyrket

Eng/skovområde i vestlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Ringø	Sogn: Hillerslev
-----------------	---------------------	-------------------	---------------------

STATISTIK

Areal: 647 ha. ¹⁾ , heraf opdyrket i 1688: 51%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	132	108	100				
Bebyggelsesenheder:							
		1600-10	1664	1688	1802	1844	1903
Gårde:		13	14	14	12	21	18
Huse:		4	7		-		
Huse m/ jord:					15	34	45
Huse u/ jord:				7		14	26
I alt:		17	21	21	27	69	89
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
(43%)	1664	2	5	7	9,4		
(36%)	1688	3	6	5	7,7		
(62%)	1844	16	5	-	3,5		
(67%)	1903	16	2	-	3,0		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	119	234	274			
	Børn:	61	160	126			
	I alt:	180	394	400			

1) Incl. Nybøllegård.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Ringe	Sogn: Hillerslev
----------	---------------------	-------------------	---------------------

	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Uensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2		3		9	7
1844	20	44			1	4		
1903	18	71						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 647 ha store ejenlav var i 1688 opdyrket 51%. Den langstrakte by falder topografisk set i to bydele, der ejendommeligt nok havde hver sit trevangsbrug system i 1688 (- i virkeligheden altså to separate byen) omend i vangelag indbyrdes og med nabobyerne Vantinge, Espe og Sallinge. Nybølle takseredes i 1684 til 108 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 100 tdr. Byens skove takseredes i 1664 for 4 svins olden. Nybølle Mølle tilhørte i 1541 Holme Kloster og havde en årlig skyld på 24 tdr. mel, hvilket indicerer en betydelig mølle - den synes nedlagt kort tid herefter.

Nybøllegård fungerede som adelig sædegård i perioden fra 1625 og fremefter. Den var i 1664 en beskeden hovedgård på 12 tdr.htk. Endnu i 1802 var hovedgårdstaksten blot på 11 tdr.htk. Hovedgården synes dog tidligere at have fået sin jord udparcelleret til et enemærke. Marknavne på Tårup (1682) viser, at der har ligget en landsby Torp på Rødløve marken i Nybølle.

Nybølle blokudskiftedes i 1795 og siden er 8 gårde flyttet ud.

Besiddelsesforholdene i senmiddelalderen synes at have været meget spredte. I 1453 pantsatte Albrecht Nielsen 2 gårde i Nybølle. Løgismo-se havde omkring 1500 1 gård, medens Holme Kloster foruden møllen også havde 1 gård i Nybølle. Hertil kom 2 selvejergårde til kronen, som i 1578 bortmageskiftedes til Fjellebro. I 1664 havde kronen 2 gårde (hospitalsgods) medens de indensogns hovedgårde Gelskov og Højrupgård havde 3 gårde. Nybøllegård havde på dette tidspunkt ingen besiddelse. I 1772, hvor Nybøllegård hørte under Fjellebro, var det imidlertid lykket at samle alle gårde i byen under Nybøllegård. De 12 gårde var da egaliserede på $6-6-0-1\frac{1}{16}$ tdr.htk., hvortil kom 14 huse.

Inden 1802 var 9 af gårdene allerede overgået til selveje, og det noterendes at selvejerne nu udparcellerer, så at der på $1\frac{1}{2}$ år var bosat 10 nye familier.

Antallet af gårde (udover Nybøllegård) daler fra 15 i 1600-tallet til 12 i 1772 i forbindelse med en egalisering. Overgangen til selveje udløser en særdeles kraftig bebyggelses- og befolkningseksponation.

FYNS AMT	Herred: Sallinge	Kommune: Ringø	Sogn: Hillerslev
----------	---------------------	-------------------	---------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse

1) Anlægstype.

Den middelstore adelbys bytomt er todelt og bydelene har hver deres trevangssystem. Byen er centralplaceret og har agerorientering. Byformen er en langstrakt, løst opbygget slynget vejby. Den lille landsbyhovedgård Nybøllegård synes udflyttet og udparcelleret i løbet af 1600-1700-tallet.

2) Udviklingstype.

Besiddelsesforholdene i byen var endnu i 1600-tallet meget spredte, men inden 1772 samledes byen og egaliseredes under Nybøllegård. I forbindelse hermed reduceredes gårdtallet fra 14 til 12. En tidlig overgang til selveje ledsagedes af en meget stærk ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en noget speciel anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

1) Bytomten er opløst.

2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene, samt et større eng- og skovområde.

3) Særlige relikter: Nybøllegård.

4) Arkæologiske interesser: 3-4 frilagte gårdtomter.